

Др Зоран Јањетовић, научни саветник
Институт за новију историју Србије, Београд

НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ КАО ИЗГОВОР ЗА АГРЕСИЈУ НАЦИСТИЧКЕ НЕМАЧКЕ И ЊЕНИХ САВЕЗНИЦА НА КРАЉЕВИНУ ЈУГОСЛАВИЈУ 1941. ГОДИНЕ

Апстракт: Рад на основу релевантних извора и литературе приказује како су националне мањине нацистичкој Немачкој и њеним савезницама послужиле као оправдање за напад на Југославију.

Кључне речи: националне мањине, Краљевина Југославија, Априлски рат.

До напада долази кад потенцијални агресор за то има мотив и снагу. Међутим, још од антике се нападачким и освајачким ратовима покушавало дати неко друго рухо, које би их учинило морално прихватљивијим домаћој и иностраној јавности и будућим покољењима. Због тога су они често представљани као одбрамбени или заштитнички: Рим је од латинске паланке постао светска империја „бранећи” себе и своје савезнике. Средњи век је донео ратове за одбрану „праве вере” и оправданих „власничких права” појединих владара на одређене територије. У Новом веку се арсеналу изговора придружила борба за заштиту потлачених једноверника, ширење цивилизације и одбрану, заштиту или ослобођење сународника. Овај последњи мотив је временом уз национално-ослободилачке устанке постао најважнији, а у XX веку скоро једини ваљани разлог којим се могао морално бранити нападачки рат. До овога је дошло због важности националног принципа који је током друге половине XIX века постао главно начело легитимитета. Други светски рат ће, међутим, постати један од најбољих примера како залагање за национални принцип, под видом борбе за

права угњетених сународника у другим земљама, може бити злоупотребљено за циљеве агресивне освајачке политике. У таквој констелацији сународници који живе као национална мањина у суседној земљи, чак и ако су неке њихове жалбе оправдане, постају оруђе спољне политике матичне националне државе, што често доводи до тога да њихова судбина на крају буде трагична. При том се губи људска димензија мањинске егзистенције која се своди на етничку. Територијалне измене се представљају као једини начин за побољшање положаја припадника националних мањина, при чему оне заправо постају изманипулисано оруђе земље матице и великих сила. С друге стране, то јача нетрпељивост већинског становништва угроженог агресијом, које види припаднике националних мањина као пету колону коју треба одстранити. Овакав образац ће се много пута поновити од завршетка Првог светског рата када су националне мањине по први пут озбиљно признате као важно питање међународних односа, све до данас. У овом раду ћемо укратко показати како су припадници националних мањина који су живели у Краљевини Југославији искоришћени приликом напада сила Осовине и њихових савезника. Њиховом судбином на крају рата смо се бавили у више радова,¹ а овде је нећемо дотицати због тематских и просторних ограничења овог зборника.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца је настала као плод либерализма XIX века, на националном принципу чије остварење је омогућио исход Првог светског рата.² Млада држава се издавала за

¹ Zoran Janjetović, *Between Hitler and Tito. The Disappearance of the Vojvodina Germans*, (Belgrade: University of Mary, 2005) (2nd ed.); Isti, „Neslovenske nacionalne manjine u Vojvodini krajem Drugog svetskog rata”, *Dijalog povjesničara-istoričara* 3, ur. Hans-Georg Fleck, Igor Graovac, (Zagreb: Friedrich-Naumann –Stiftung, 2001), 389–401; Isti, „Die Vertreibung der volksdeutschen und der ungarischen Bevölkerung der Vojvodina am Ende des Zweiten Weltkrieges”, *Zwangsmigrationen im mittleren und östlichen Europa. Völkerrecht – Konzeptionen – Praxis (1938–1950)*, ur. Ralph Melville, Ji i Pešek, Claus Scharf , (Mainz: Verlag Philipp von Zabern, 2007), 407–420; Isti, „Kisebbségi sors a II. világháború végén (Magyarok és Németek Jugoszláviában)/The Fate of Minorities at the End of World War II (Hungarians and Germans in Yugoslavia)”, *Magyarok és szerbek. Egüttélés, múltfeltárás, megbékélés 1918–2012/Hungarians and Serbs. Coexistence, Revealing the Past, Reconciliation*, ur. Ferenc Glatz , (Budapest: (MTA, 2013), 249–262.

² О појавама и процесима који су довели до настанка југословенске државе и даље је најреферентније дело Милорада Екмечића, *Сиварање Југославије 1790-1918*, I-II, (Београд: Просвета, 1989). Знаковито је, међутим, како малу улогу у овој монументалној књизи играју припадници нејугословенских мањина.

једнонационалну, иако уз неоспорно присуство одређених националних мањина. Оне су биле „наслеђене” од Османског и Хабзбуршког царства од којих је млада држава наследила своје територије. Углавном током Новог века, некада претежно словенске територије на Балканском полуострву и у средњем Подунављу прошаране су припадницима других народа, који су делом припадали владајућим народима великих царстава која су током неколико векова делила тај простор. Због тога су после пропасти та два царства на простору нове државе (уз припаднике других малобројнијих мањина) у знатном броју остали припадници некада повлашћених нација: Немци, Мађари, Турци и Албанци.³ Ови последњи, иако формално нису припадали владајућој нацији (у Османском царству заснованом на верској подели и није их било), уживали су многе повластице обично резервисане за припаднике владајућих народа. Ово је, пре свега, важило за муслимански део албанског становништва, који је на територији Краљевине СХС обухватао више од 90% Шиптара. Са изузетком Турака, матичне државе најбројнијих националних мањина у Краљевини СХС су биле и суседне – ако се Аустрија сматра за матичну државу југословенских Немаца – будући да се током међуратног раздобља Аустрија и даље сматрала за немачку земљу.⁴ Аустрија је после неуспелог покушаја уједињења са Немачком одмах после рата током већег дела међуратног раздобља била „болесник на Дунаву”, идући из кризе у кризу. Као таква, југословенским фолксдојчерима могла је да искаже углавном платонске симпатије, при чему је губитак јужног Тирола у аустријској јавности оставио много болније трагове него губитак малог броја Немаца у Словенији или Подунавских Шваба са простора Угарске,

³ Више о томе: Zoran Janjetović, *Deca careva, pastorčad kraljeva. Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918–1941*, (Beograd: INIS, 2005), 20–134.

⁴ О односима Југославије и Аустрије, с доста података о положају мањина в.: Arnold Suppan, *Jugoslawien und Österreich 1918–1938. Bilaterale Außenpolitik im europäischen Umfeld*, (München, Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1996). Због своје слабости и нестабилности Аустрија у међуратном периоду није могла да јаче утиче на положај фолксдојчера. Питање немачке мањине је било важније у односима са Немачком, поготово од почетка тридесетих година. (Zoran Janjetović, „Vajmarska republika i nemačka manjina u Jugoslaviji”, *Tokovi istorije*, 1-4/1998, 140–155; Isti, „The Question of the Volksdeutsche in Yugoslav-German Relations Between the World Wars”, *East-Central Europe and the Great Power Politics (19th–20th Centuries)*, ur. Veniamin Ciobanu, (Ia i: Junimea, 2004), 321–337.)

која је уосталом и пре 1918. године била само у персоналној унији са Аустријом.

Упркос слабости већине суседних земаља чији сународници су живели у Краљевини СХС, само присуство тих неинтегрисаних мањина је компликовало како међународни положај нове државе, тако и њену унутрашњу ситуацију. Присуство сународника у Југославији је суседним земљама омогућавало да постављају територијалне и друге захтеве према младој краљевини. Ово је важило чак и за савезничку Румунију у којој су сваки час националистички кругови потезали питање Румуна у Банату, Влаха у источној Србији, па чак и малобројних Цинцара у Македонији.⁵ Можда најјача је била аргументација Бугарске у делу када је захтевала поврат царибродског и босиљградског среза насељених Бугарима. Она је та два среза насељена претежно Бугарима изгубила после Првог светског рата из стратешких разлога и као својеврсну казну за мучки напад на Србију 1915. године. Југословенске власти су током међуратног раздобља истрајно негирале постојање бугарске мањине у земљи, а Бугарска је проглашавајући и Македонце Бугарима донекле слабила уверљивост својих укупних захтева.⁶

Мађарска је била матична држава чије већинско становништво је већим делом било расуто по Бачкој и Банату, али се у пограничним

⁵ Dragoljub Petrović, „Pregled rumunskih revandikacionih težnji na teritoriju severoistočne Srbije do Drugog svetskog rata”, *Braničevo*, XIV, 2-3 /1968, 71–87; Andrea Schmidt-Rösler, *Rumänien nach dem Ersten Weltkrieg. Grenzziehung in der Dobrudscha und im Banat und die Folgeprobleme*, (Frankfurt, Berlin, New York, Paris, Wien: Peter Lang, [1994]), 467–470; *Aprilski rat*, (Beograd: Vojnoistorijski institut, 1969), 42–46; Janjetović, *Deca careva*, 376–377.

⁶ О југословенском ставу в.: Association Yougoslave pour la Société des Nations, *La Serbie de Sud depuis 1918*, (Belgrade, 1926); Association Yougoslave pour la Société des Nations, *Bulgares et Yougoslaves. Language-Religion-Traditions-Aspect Politique-Etat actuel-Conclusion*, (Belgrade, 1928); Leopold Lenard, „Narodne manjine u SHS”, *Jubilarni zbornik života i rada SHS 1918–1928*, II, (Beograd: Matica živih i mrtvih SHS, 1928), 733; *Britanci o Kraljevini Jugoslaviji. Godišnji izveštaji britanskog poslanstva u Beogradu 1921–1938, I (1921–1931)*, prir. Živko Avramovski, (Zagreb, Beograd: Globus, Arhiv Jugoslavije, [1986]), 147, 161; Бранко Павлица, „Бугарска национална мањина у Југославији”, *Положај мањина у Савезној Републици Југославији*, ур. Милош Мацура, Војислав Становчић, (Београд: САНУ, 1996), 712. *Bugarsku tezu v. u:* G. Bajdaroff, *La Question macédonienne dans le passé et le présent*, (Sofia: Imprimerie Houdojnik, 1926); George P. Genoff, *The Minority Question and Revision of Treaties*, (Sofia: Bulgarian National Group for the Balkan Conference, 1934).

крајевима делом и наслањало на мађарско становништво у Тријанонској Мађарској. Поред тога, у својој иредентистичкој и ревизионистичкој пропаганди током међуратног периода, Мађарска је својатала и сво нејужнословенско становништво Бачке, Баната и Барање, полазећи од непотврђене претпоставке да би се оно у случају евентуалног референдума нужно изјаснило за Мађарску, а не за Краљевину Југославију. Користећи обимну публицистику, штампу и разгранте везе у високим европским круговима, мађарска елита је током целог међуратног раздобља развијала врло живу пропаганду за ревизију тријанонских граница, позивајући се на историјске, географске и етничке разлоге.⁷

У становништво које је при том својатано спадало је и око 340.000 Немаца, који су са Мађарима заиста чинили већину становништва Бачке и Баната. У те две области и источном Срему живела је већина југословеских Немаца.⁸ Остали су били расути по Славонији, Босни и Словенији. Ови последњи су били важнији због своје економске снаге, друштеног утицаја, старине и местимичног додира са немачким становништвом у Аустрији, него због броја који је био у сталном опадању. Упркос овој последњој чињеници, они су били предмет сталне пажње националистичких организација у аустријској Штајерској и Корушкој, које су после Аншлуса укључиле своју националистичку агенду у шири империјалистички програм нациста.⁹ Сама Немачка је почела да се занима за своје мањине у Краљевини Југославији тек од почетка тридесетих године, још за време Вајмарске републике. Упркос ултранационалистичкој реторици, нацисти су ускоро по доласку

⁷ *The Hungarian Minorities in the Succession States*, (Budapest: Hornyánszky, 1927); *Europe at the Parting of the Ways. War or Peace*, (Budapest: Pesti Hirlap, 1933); *Ungarisches Minderheitenschicksal in Jugoslawien*, (Budapest: Pester Lloyd, 1941); *Situazione dei magiari in Jugoslavia*, (Budapest: Pester Lloyd, 1941); Anikó Kovács-Bertrand, *Der ungarische Revisionismus nach dem Ersten Weltkrieg. Der publizistische Kampf gegen den Friedensvertrag von Trianon (1919–1931)*, (München: Oldenbourg, 1997).

⁸ Године 1931. у Бачкој је било 173.058 Немаца и 269.141 Мађара; у Банату је живело 120.450 Немаца и 95.760 Мађара; у источном Срему је живело 49.345 Немаца и 12.846 Мађара. У те бројеве су укључени и Јевреји немачког и мађарског матерњег језика. (*Das Schicksal der Deutschen in Jugoslawien*, (Augsburg: Weltbild Verlag, 1995) 11Е.)

⁹ Dušan Biber, *Nacizem in Nemci v Jugoslaviji 1933–1941*, (Ljubljana: Cankarjeva založba, 1966), 93–152; Tone Ferenc, *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941 do 1945*, (Beograd, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1979), 70–113.

на власт показали спремност да своје сународнике у билатералним односима гурну у други план зарад важнијих економских и политичких користи. То је посебно било видљиво кад су у питању били Немци у земљама југоисточне Европе, која није лежала на главном правцу прижељкиваног освајачког продора.¹⁰

Турска је била далеко и одвојена од Југославије Грчком и Бугарском и само делом заинтересована за турско становништво које је било много малобројније него у споменуте две земље.¹¹ Међутим, зато је Албанија била и те како заинтересована за шиптарско становништво које се на Косово и Метохију и у западну Македонију раширило током османске власти. Албанске владе су биле увек више или мање националистичке, често под утицајем косоварских емиграната о чијем утицају су морале да воде рачуна – поготово јер су они били опозиција режиму Ахмеда Зогуа. Истовремено, оне су ради остваривања националне хомогенизације верски, језички и културно подељеног становништва подстицале великоалбански иредентизам код сопственог становништва, као и код припадника албанске мањине у Краљевини Југославији. Зато се краљ Зогу приликом свог крунисања прогласио за „краља Албанаца”, а не краља Албаније. Међутим, Албанија је као и Аустрија током међуратног раздобља била преслаба да озбиљно угрози југословенски интегритет. Упркос етничким разлозима који као да су говорили у њену корист, она је на међународној сцени углавном само уживала подршку Италије када је она с те стране хтела да угрози Југославију.¹² На страни Југославије била је чињеница

¹⁰ Janjetović, „The Question of the Volksdeutsche”, 329–334; Johann Wuescht, *Jugoslaweien und das Dritte Reich. Eine dokumentierte Geschichte der deutsch-jugoslawischen Beziehungen von 1933 bis 1945*, (Stuttgart: Seewald Verlag, 1969), 79–155.

¹¹ Контроверна конвенција о исељавању 40.000 муслиманских породица у Турску је само парафирана, али је због техничких проблема и скорог избијања Другог светског рата остала само замисао. (Edvin Pezo, *Zwangsmigration in Friedenszeiten? Jugoslawische Migrationspolitik und die Auswanderung von Muslimen in die Türkei (1918 bis 1966)*, (München: Oldenbourg Verlag, 2013), 285–287; Janjetović, *Deca careva*, 393; Владан Јовановић, *Вардарска бановина 1929–1941*, (Београд: ИНИС, 2011), 116–124.)

¹² Živko Avramovski, „Jugoslovensko-albanski odnosi 1918–1939”, *Ideje*, 5-6 /1987, 67–79; Андреј Митровић, „Југославија, албанско питање и Италија 1919–1939”, *Срби и Албанци у XX веку*, ур. Андреј Митровић, (Београд: САНУ, 1991), 253–273; Đorđe Borozan, „Jugoslavija i Albanija u XX veku”, *Istorija 20. veka*, 1-2/1999, 9–20; Isti, *Велика Албанија. Пријекло – идеје – њрака*, (Београд: Војноисторијски институт Војске

да су спорне територије биле историјски српске и уз то у саставу Србије и Црне Горе од 1912. године, дакле од пре Првог светског рата.

Уз овакав међународни положај ишла је и мањинска политика младе југословенске државе. Рекли смо да је она себе разумевала као националну државу три племена јужних Словена. Националне мањине су углавном признате, али се гледало да се њихова права сведу на врло скромну меру – што је била општа европска пракса тог времена.¹³ Оне су једноставно биле бољка са којом се морало живети, али којој се није смело дозволити да се развије. Била је то кратковида политика која је онемогућила да се велики део припадника националних мањина придобије за нову државу праведнијом економском, социјалном и образовном политиком, повољнијој од праксе некадашњих царстава, а делом и матичних држава током међуратног раздобља. Јасно је да би одређени слојеви мањинског становништва (пре свега националистичка интелигенција) увек остали противници нове државе, али су сиромашне и необразоване масе осталог становништва у добронамерној држави отварале широко поље за придобијање већег дела националних мањина. Себичност и националистичка кратковидост владајућих кругова сва три водећа југословенска „племена” су то онемогућили, што је иредентистичкој пропаганди земаља матица отварало широке могућности.¹⁴

Ипак, све до настанка ратне ситуације, оне су остајале теоретске. Немачка је још пре доласка нациста на власт изборила одређене повластице за фолксдојчере, а пад Француске 1940. године је донео нове. Иако су нацификоване вође југословенских Немаца имале веће амбиције, Трећи рајх их је држао под контеролом ради важнијих

Југославије, 1995), 82–139; Marco Dogo, *Kosovo. Albanesi e serbi: le radici del conflitto*, (Lungro di Cosenza: Marco, 1992), 234–266; Janjetović, *Deca careva*, 391–394; Giovanni Zamboni, *Mussolinis Expansionspolitik auf dem Balkan*, (Hamburg: Buske, 1970), 464; Michael Schmidt-Neke, *Entstehung und Ausbau der Königsdiktatur in Albanien (1912–1939). Regierungsbildung, Herrschaftsweise und Machteliten in einem jungen Balkanstaat*, (München: R. Oldenbourg, 1987), 159; Joseph Rothschild, *East Central Europe Between the Two World Wars*, (Seattle, London: University of Washington Press, 1974), 362, 366.

¹³ Преглед положаја националних мањина широм континента почетком тридесетих година в. у: *Die Nationalitäteten in den Staaten Europas. Sammlung von Lageberichten*, ur. Ewald Ammende, (Wien, Leipzig: Europäischer Nationalitätenkongreß, 1931).

¹⁴ Целовит приказ у: Janjetović, *Deca careva*.

стратешких и економских интереса.¹⁵ Мађарска је, не одричући се ревизије, крајем 1940. године склопила уговор о вечном пријатељству са Југославијом, усмеравајући оштрицу своје ревизионистичке политике ка Румунији.¹⁶ Румунија је зато била у дефанзиви, а не у ситуацији да тражи територије насељене Румунима од Југославије. Бугарска је лавирала пратећи акције великих сила, иако се није одрицала својих територијалних аспирација које је правдала етничким разлозима. Албанија је од пролећа 1939. била под италијанском окупацијом, а Италија је подстицала албански иредентизам да одврати пажњу Шиптарима и врши сталан потмули притисак на Југославију.¹⁷ Била је то за Краљевину непријатна, али подношљива ситуација. Фактички сукоб са главном силом на континенту Немачком, после пуча од 27. марта 1941. године, све је преокренуо.

Разгневлени Хитлер је одмах почео да спрема напад у коме је на различите начине требало да учествују и суседи Југославије. Зависно од немачких циљева и улога које су им биле додељене, суседне земље су могле да изнесу и своје територијалне захтеве. Они су се, наравно, заснивали на главном легитимационом принципу, тј. националном. Мађарска је поднела пре свега историјски, а делом и етнички утемељене ревизионистичке захтеве.¹⁸ Румунија је своје могла да заснује

¹⁵ Biber, *Nemci*, 89–91; Zoran Janjetović, *Nemci u Vojvodini*, (Beograd: INIS, 2009), 203–210, 232–238; Josip Mirnić, *Nemci u Bačkoj u Drugom svetskom ratu*, (Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine, 1974), 47–50, Mirna Zakić, *Ethnic Germans and National Socialis in Yugoslavia in World War II*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 40–55.

¹⁶ Enikő A. Sajti, *Hungarians in the Vojvodina 1918–1947*, (Boulder Col.: East European Monographs, 2003), 110–113, Loránt Tilkovszky, *Pál Teleki (1879–1941). A Biographical Sketch*, (Budapest: Akademia Kiado, 1974), 54; Dušan Lukač, *Treći Rajh i zemlje jugoistočne Evrope, II. 1937–1941*, (Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1982), 457–459; Gyula Juhász, *Hungarian Foreign Policy 1919–1945*, (Budapest: Akademia Kiado, 1979), 179–180.

¹⁷ Борозан, *Велика Албанија*, 181–221, 248–263, 276–298; Bernd J. Fischer, *Albania at War 1939–1945*, (West Lafayette: Purdue University Press, 1999), 70–76; Lukač, *Treći Rajh i zemlje jugoistočne Evrope, II*, 346–456.

¹⁸ Aleksandar Kasaš, *Mađari u Vojvodini 1941–1946*, (Novi Sad: Filozofski fakultet, 1996), 26–31, 114–116; Ekkehard Völkl, *Der Westbanat 1941–1944. Die deutsche, die ungarische und andere Volksgruppe*, (München: Ungarisches Institut, 1991), 16–18, 29–32. Klaus Olshausen, *Zwischenspiel auf dem Balkan. Die deutsche Politik gegenüber Jugoslawien und Griechenland von März bis Juli 1941*, (Stuttgart: (Deutsche Verlags-Anstalt, 1973), 209–211; Sandor Vegh, „Le système du pouvoir d'occupation allemand dans le Banat

само на етничком принципу, који се делом и на југословенској територији сукобљавао са мађарским.¹⁹ Италија је заиграла на карту „ослобађања” и уједињења Албанаца,²⁰ а Бугарска своје „поробљене браће”.²¹ Притом су „поробљена” браћа изашла у сусрет „ослободиоцима” – буквално, и фигуративно, потврдивши на тај начин своју жељу да буду „ослобођена” и „уједињена”. Слично су се понели фолксдојчери, иако је сама Немачка на етничком принципу засновала само посезање за деловима јужне Штајерска, а и тада уз обиман програм изгона словеначког становништва и насељавања немачког.²² Остале, много бројније фолксдојчере је требало искористити обавештајно, војно и пропагандно, а потом оставити другим државама, будући да Трећи рајх није имао расположивих снага да држи под окупацијом све територије које су они насељавали, а на које су и савезници полагали право.

Послератна југословенска историографија пренагласила је значај обавештајног аспекта, будући да је у њега по природи ствари био укључен врло мали број фолксдојчера и да су информације прикупљане из многих других извора.²³ Војни аспект је после рата такође

yougoslave 1941–1944”, *Les systèmes d’occupation en Yougoslavie 1941–1945*, (Belgrade: ISI, 1963), 495–496; Saji, *Hungarians*, 193–200, 325–332; Zakić, *Ethnic Germans*, 66; *Vojvodina u Narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941–1945*, ur. Čedomir Popov, (Novi Sad: Filozofski fakultet – Institut za istoriju, 1984), 51–52.

¹⁹ Olshausen, *Zwischenspiel*, 209–210.

²⁰ Michel Roux, *Les Albanais en Yougoslavie. Minorite national, territoire et developement*, (Paris: Maison des sciences de l’homme, 1992), 213; Fischer, *Albania*, 87; Бранислав Божовић, Милорад Вавић, *Сурова времена на Косову и Меџохији. Квислинзи и колаборација у Другом светском рату*, (Београд: ИСИ, 1991), 35–36; Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*, (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1992), 248; Павле Целетовић Иванов, *Балистички покрети 1939–1952. Масовности, сарадња са италијанским и немачким окупацијонима и злочини над Србима*, (Београд: Архив Србије, 2000), 49–50.

²¹ Наводна заштита бугарске мањине је била разлог зашто је влада Рајха 16. априла 1941. године (један дан пре капитулације Краљевине Југославије!) дозволила бугарским снагама да заузму Босилградски и Царибродски срез. (Miroslav Stojiljković, *Bugarska okupatorska politika u Srbiji 1941–1944*, (Beograd: ISI, 1989), 43.)

²² Ferenc, *Nacistička politika*, 114–362.

²³ Mirnić, *Nemci*, 75–79. У немачкој обавештајној мрежи у Југославији је било и фолксдојчера, али и много више припадника разних других народности. (Ур. *Nemačka obaveštajna služba*, I–IX, Zbirka dokumenata, (Beograd: Državni sekretarijat za unutrašnje

пренаглашаван, иако фолксдојчери уопште нису фигурирали у плановима напада.²⁴ Стицајем околности и због индоктринације током претходних неколико година, фолксдојчери јесу одиграли приличну улогу приликом преузимања власти у многим местима и разоружавања југословенских јединица у повлачењу.²⁵ Иако су тиме несумњиво допринели југословенском слому, тај допринос је био далеко од тога да буде одлучујући. Трећи аспект је код нас најмање истраживан, иако је у оно време играо значајну улогу: реч је о пропагандном. Као и при комадању Чехословачке и нападу на Пољску, наводно злостављање и угрожавања фолксдојчера изношено је пред немачку и светску јавност као један од (оправданих) разлога за напад на Југославију. Као и у ранијим случајевима, Гебелсова пропаганда се распричала о убиствима, паљевинама села и рекама избеглица. О томе је ускоро по завршетку Априлског рата издата и посебна публикација – само што се из ње види да се, у ствари, радило о неколико разбијених глава и прозора, а не о некаквим погромима.²⁶ Хватање неколико стотина фолксдојчерских талаца које су спровеле југословенске власти завршило се после неколико дана и прошло без проливања крви или злостављања.²⁷

Мађарска влада је решила да искористи прилику и да упркос уговору о вечном пријатељству, поврати „јужне крајеве”. Као изговор

poslove, Uprava državne bezbednosti, III odeljenje, 1954–1960) passim.)

²⁴ *Априлски рат*, II, (Београд: Војноисторијски институт, 1987), 342–350, 353–357, 361–367, 371–376, 383–396.

²⁵ Biber, *Nacizem*, 65–67, 266; Mirnić, *Nemci*, 78; Жарко Атанацковић, *Срем у Народно-ослободилачкој борби и социјалистичкој револуцији*, (Београд: Месни одбор СУБНОР-а Шимановци, 1968), 43; Isti, *Земун и околина у рату и револуцији*, (Београд: Нолит, 1962), 48, 78–80; *Das Schicksal*, 48E; Zakić, *Ethnic Germans*, 72–73; Janjetović, *Nemci*, 292–295; Petar Kačavenda, *Nemci u Jugoslaviji 1918–1945*, (Београд: ISI, 1991), 26.

²⁶ *Dokumente zum Konflikt mit Jugoslawien und Griechenland*, (Berlin: Auswärtiges Amt, 1941), 124–125, 129–137. Бекство неколико стотина фолксдојчера у суседне земље – из страха или да би се избегла мобилизација – такође је пропагандно искоришћено као „доказ“ угрожености припадника немачке националне мањине. (Biber, *Nacizem*, 261; Mirnić, *Nemci*, 75–76.)

²⁷ Mirnić, *Nemci*, 77; Akiko Shimizu, *Die deutsche Okkupation des serbischen Banats 1941–1944 unter besonderer Berücksichtigung der deutschen volksgruppe in jugoslawien*, (Münster: LIT Verlag, 2003), 94–96; Janjetović, *Nemci*, 288–289; Zakić, *Ethnic Germans*, 67–69; Vojvodina u NOR, ur. Popov, 43; *Das Schicksal*, 47E.

наведена је заштита тамошњих Мађара. Да би се избегло формално кршење уговора, са нападом се сачекало до проглашења Независне Државе Хрватске као „доказа“ да је Југославија престала да постоји. Као доказ угрожености Мађара у Бачкој и Барањи искоришћени су малобројни наоружани српски цивили у тим областима и много масовније пучнаве мађарских војника, што је требало да застраши немађарско становништво и истовремено покаже како јуначки хонведи под борбом ослобађају историјске мађарске територије.²⁸ Од те „угрожености“ и „јунаштва“ страдали су углавном српски и јеврејски цивили, док је локално мађарско становништво окупаторе дочекало као ослободиоце. Слична ситуација је почела да се развија у Банату, али је немачки врх то спречио опозвавши мађарске војнике који су упали у ту област да не би дошло до интервенције којом је запретила Румунија.²⁹ Она је, пак, као слабији партнер само дала територију и аеродроме за напад на Југославију. Због свог мањег значаја за Рајх, она је током наредних месеци само дипломатски могла да тражи припајање западног Баната и Тимочке крајине.³⁰ Прво су немачке власти искључиле јер је Банат већ био обећан Мађарској, а друго су одбациле да се не би ослабила ионако слаба колаборационистичка власт у Србији. Небулозни предлози за румунско-немачко-италијанско-бугарски кондоминијум над Македонијом због тамошњих Цинцара нису ни разматрани,³¹ али показују како и сићушна етничка група (уз то

²⁸ Sajti, *Hungarians*, 205–211; Kasaš, *Mađari*, 33–34; Krisztián Ungváry, „Die Rückgliederung der Batschka und des Baranya-Dreiecks unter Ungarischer Herrschaft 1941–1944“, *Massengewalt in Südosteuropa im 19. und 20. Jahrhundert. Motive, Abläufe und Auswirkungen*, ur. Meinolf Arens, Martina Bitunjac, (Berlin: Duckner und Humbolt, 2021), 190–192.

²⁹ Kasaš, *Mađari*, 116; Ljubica Šijački, „Teror i pljačka okupatora u Banatu 1941–1944. godine“, *Istraživanja*, 7/1979, 246; Olshausen, *Zwischenspiel*, 209–211; Völkl, *Der Westbanat*, 16–18, 29–32; Vegh, „Le système“, 495–496; Sajti, *Hungarians*, 325–327; Zakić, *Ethnic Germans*, 66; *Vojvodina u NOR*, ur. Popov, 51–52.

³⁰ Olshausen, *Zwischenspiel*, 209–211; Völkl, *Der Westbanat*, 32; Dušan Lukač, *Treći rajh i zemlje jugoistočne Evrope, III. 1941–1945*, (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1987), 147, 326–327; Dragoljub Petrović, „Iredenta fašističke Rumunije u severoistočnoj Srbiji 1941–1944“, *Jugoslovenski istorijski časopis*, 3-4, 1966, 39–40.

³¹ Völkl, *Der Westbanat*, 31. Још од последње трећине XIX века Румунија је својатала балканске Цинцаре као део румунског народа. Ради њиховог укључивања у нацију у Османском царству су осниване школе, а румунска дипломатија је више пута за њих интервенисала. (Max Demeter Peufuss, „Les Aroumains a l'ere des nationalismes balkaniques“, *Les Aroumains*, (Paris: Centre d'étude des civilisations de l'Europe Centrale

сумњиве етничке сродности) може да послужи као изговор за постављањем територијалних захтева.

Бугарска је са својим територијалним ревандикацијама била много боље среће. Два среза насељена Бугарима је на њихову радост припојила, а добила је и друге српске и македонске области: мање него што је желела, али више него што је могла да правда и врло растегнутим етничким разлозима. Сем тога, њена војна окупација је током 1942. и 1943. проширена на највећи део Србије.³² Италијанска Велика Албанија је припојила већи део Косова и Метохије, део Црне Горе и западну Македонију. Косовскометохијски округ је остао у оквиру окупираних Србије, а италијански и немачки окупатори су „своје” Албанце користили против друге стране, а за своје себичне интересе.³³ (Због проблема које су имали са „својим” Шиптарима, немачке власти су се чак крајем 1941. године носиле мишљу да их из своје окупационе зоне иселе.)³⁴ Упркос фаворизовању под италијанском влашћу, тамошњи Албанци су у септембру 1943. године прославили „ослобођење” од „италијанског ропства”, приклањајући се брзо новим „ослободиоцима”.³⁵ Иако су ови признали „условну независност” Албаније, нису јој припојили део Косова под својом контролом. Упркос томе, огромна већина Албанаца им је остала верна све до њиховог повлачења из тих

et du Sud-Est, 1989), 131–150; Nikola Trifon, *Cincari. Narod koji nestaje*, (Beograd: Lunjina, 2010), 219–364.)

³² Димитрије Кулић, *Бугарска окупација Србије 1941–1944*, I, (Београд: Justicija, 1992); Vlado Strugar, „Sistem bugarske okupacije u jugoslovenskim oblastima (1941–1944)”, *Jugoslovensko-bugarski odnosi u XX veku. Zbornik radova*, I, (Beograd: Narodna knjiga, 1980), 259–293; Stojiljković, *Bugarska okupatorska politika*.

³³ Борозан, *Велика Албанија*, 266–343; Божовић, Вавић, *Сузова времена*, 27–342; Ненад Антонијевић, *Косово и Метохија 1941–1945. Јодина – рајини злочини*, (Београд: Музеј жртава геноцида, 2017), 119–315; Павле Целетовић Иванов, *Балистички покрет 1939–1952. Масовноси, сарадња са италијанским и немачким окупиаторима и злочини наг Србима*, (Београд: Архив Србије, 2000), 49–67, 103–128.

³⁴ Živko Avramovski, „Nemačka politika prema Albaniji posle kapitulacije Italije (1943–1944)”, *Istorija 20. veka*, I, 1/1983, 77; Slobodan D. Milošević, *Nemačko-italijanski odnosi na teritoriji okupirane Jugoslavije 1941–1943*, (Beograd: ISI, 1991), 112; Franziska Zaugg, *Albanische Muslime in der Waffen-SS. Von „Großalbanien” zur Division „Skanderbeg”*, (Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2016), 82–83; Ali Hadri, *Narodnooslobodilački pokret na Kosovu 1941–1945*, (Beograd: Zavod za istoriju Kosova, 1973), 137.

³⁵ Иванов, *Балистички покрет*, 133–134.

крајева: немачка окупација, под којим год именом, пружала је наде у национално уједињење.³⁶

Тако је мањинско становништво у главним мањинским областима Југославије послужило истовремено као изговор за напад на Краљевину, саучесник у том нападу и коцкица у изградњи окупационог мозаика. Иако је његовој самовољи често изложено у сусрет, ово становништво није никад било сматрано за вредност само по себи: за окупаторе оно је било само средство за постизање сопствених империјалистичких циљева применом формуле „завади па владај”. За националистичке политичаре матичних земаља добродошао изговор за успостављање „историјских” или „праведних” етничких граница иза којих су се пречесто криле слабо замаскиране империјалистичке амбиције. За међуратне југословенске политичаре националне мањине су биле неположени испит из политичке мудрости: уместо да мањинско становништво придобију бољим третманом од онога који је оно имало у некадашњим царствима – већим степеном социјалне правде, демократијом, економским развојем, културном предусретљивошћу и укључивањем у државну управу и све друштвене токове – државна политика је ишла за пружањем најминималнијег минимума на који је била обавезна, уз стално потискивање припадника мањина што је било ублажено тек понеким повременим непринципијелним уступком. Уз наслеђе етничких сукоба ово је учинило да највећи део националних мањина остане више или мање незадовољан својим положајем у новој држави, који ће у тренутку када је Немачка решила да разбије Југославију послужити као добар изговор суседним земљама да се прикључе нападу и комадању земље.

³⁶ Иванов, *Балистички покрет*, 143–245; Антонијевић, *Косово и Мешохија*, 319–381, 473–488; Божовић, Вавић, *Сузова времена*, 303–474; Борозан, *Велика Албанија*, 343–448.

Извори и литература

Aprilski rat. Beograd: Vojnoistorijski institut, 1969.

Aprilski rat, II. Beograd: Vojnoistorijski institut, 1987.

Association Yougoslave pour la Société des Nations. Bulgares et Yougoslaves. Language-Religion-Traditions-Aspect Politique-Etat actuel-Conclusion. Belgrade, 1928.

Association Yougoslave pour la Société des Nations. La Serbie de Sud depuis 1918. Belgrade, 1926.

Bajdaroff, G. La Question macédonienne dans le passé et le présent. Sofia: Imprimerie Houdojnik, 1926.

Britanci o Kraljevini Jugoslaviji. Godišnji izveštaji britanskog poslanstva u Beogradu 1921–1938, I (1921–1931), prir. Živko Avramovski. Zagreb, Beograd: Globus, Arhiv Jugoslavije, [1986].

Dokumente zum Konflikt mit Jugoslawien und Griechenland. Berlin: Auswärtiges Amt, 1941.

Europe at the Parting of the Ways. War or Peace. Budapest: Pesti Hirlap, 1933.

Genoff, George P. The Minority Question and Revision of Treaties. Sofia: Bulgarian National Group for the Balkan Conference, 1934.

Lenard, Leopold. „Narodne manjine u SHS”. *Jubilarni zbornik života i rada SHS 1918–1928*, II, 728–741. Beograd: Matica živih i mrtvih SHS, 1928.

Nemačka obaveštajna služba. I–IX. Zbirka dokumenata. Beograd: Državni sekretarijat za unutrašnje poslove, Uprava državne bezbednosti, III odeljenje, 1954–1960.

Situazione dei magiari in Jugoslavia. Budapest: Pester Lloyd, 1941.

The Hungarian Minorities in the Succession States. Budapest: Hornyánszky, 1927. Ungarisches Minderheitenschicksal in Jugoslawien. Budapest: Pester Lloyd, 1941.

Антонијевић, Ненад. *Косово и Метохија 1941–1945. Година – рањени злочини*. Београд: Музеј жртава геноцида, 2017.

Atanacković, Žarko. *Srem u Narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji*. Beograd: Mesni odbor SUBNOR-a Šimanovci, 1968.

Atanacković, Žarko. *Zemun i okolina u ratu i revoluciji*. Beograd: Nolit, 1962.

Avramovski, Živko. „Jugoslovensko-albanski odnosi 1918–1939”. *Ideje*, 5-6 /1987, 67–79.

Avramovski, Živko. „Nemačka politika prema Albaniji posle kapitulacije Italije (1943–1944)”, *Istorija 20. veka*, I, 1/1983, 75–92.

Biber, Dušan. *Nacizem in Nemci v Jugoslaviji 1933–1941*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1966.

Borožan, Đorđe. „Jugoslavija i Albanija u XX veku”. *Istorija 20. veka*, 1-2/1999, 9–20.

Борозан, Ђорђе. *Велика Албанија. Поријекло – игеје – ѱракса*. Београд: Војноисторијски институт Војске Југославије, 1995.

Božović, Branislav, Vavić, Milorad. *Surova vremena na Kosovu i Metohiji. Kvislinzi i kolaboracija u Drugom svetskom ratu*. Beograd: ISI, 1991.

Das Schicksal der Deutschen in Jugoslawien. Augsburg: Weltbild Verlag, 1995.

Die Nationalitäteten in den Staaten Europas. Sammlung von Lageberichten, ur. Ewald Ammende. Wien, Leipzig: Europäischer Nationalitätenkongreß, 1931.

Dogo, Marco. *Kosovo. Albanesi e serbi: le radici del conflitto*. Lungro di Cosenza: Marco, 1992.

Целетовић Иванов, Павле. *Балистички ѱокрети 1939–1952. Масовности, сарадња са италијанским и немачким окупаѱорима и злочини наг Србима*. Београд: Архив Србије, 2000.

Емечић, Милорад. *Сѱварање Јуѱославије 1790–1918*, I-II. Београд: Просвета, 1989.

Ferenc, Tone. *Nacistička politika denacionalizacije u Sloveniji u godinama od 1941 do 1945*. Beograd, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1979.

Fischer, Bernd J. *Albania at War 1939–1945*. West Lafayette: Purdue University Press, 1999.

Hadri, Ali. *Narodnooslobodilački pokret na Kosovu 1941–1945*. Beograd: Zavod za istoriju Kosova, 1973.

Janjetović, Zoran. *Between Hitler and Tito. The Disappearance of the Vojvodina Germans*. Belgrade: University of Mary, 2005. (2nd ed.)

Janjetović, Zoran. *Deca careva, pastorčad kraljeva. Nacionalne manjine u Jugoslaviji 1918–1941*. Beograd: INIS, 2005.

Janjetović, Zoran. „Neslovenske nacionalne manjine u Vojvodini krajem Drugog svetskog rata”, *Dijalog povjesničara-istoričara* 3, ur. Hans-Georg Fleck, Igor Graovac, 389–401. Zagreb: Friedrich-Naumann-Stiftung, 2001.

Janjetović, Zoran. „Die Vertreibung der volksdeutschen und der ungarischen Bevölkerung der Vojvodina am Ende des Zweiten Weltkrieges”.

Zwangsmigrationen im mittleren und östlichen Europa. Völkerrecht – Konzeptionen – Praxis (1938–1950), ur. Ralph Melville, Jiří Pešek, Claus Scharf, 407–420. Mainz: Verlag Philipp von Zabern, 2007.

Janjetović, Zoran. „Kisebbségi sors a II. világháború végén (Magyarok és Németek Jugoszláviában)/The Fate of Minorities at the End of World War II (Hungarians and Germans in Yugoslavia)”, *Magyarok és szerbek. Egüttélés, múltfeltárás, megbékélés 1918–2012/Hungarians and Serbs. Coexistence, Revealing the Past, Reconciliation*, ur. Ferenc Glatz, 249–262. Budapest: MTA, 2013.

Janjetović, Zoran. *Nemci u Vojvodini*. Beograd: INIS, 2009.

Janjetović, Zoran. „The Question of the Volksdeutsche in Yugoslav-German Relations Between the World Wars”. *East-Central Europe and the Great Power Politics (19th–20th Centuries)*, ur. Veniamin Ciobanu, 321–337. Iași: Junimea, 2004.

Janjetović, Zoran. „Vajmarska republika i nemačka manjina u Jugoslaviji. Tokovi istorije,” 1-4/1998, 140–155.

Јовановић Владан. *Вардарска бановина 1919–1941*. Београд: ИНИС, 2011.

Kačavenda, Petar. *Nemci u Jugoslaviji 1918–1945*. Beograd: ISI, 1991.

Juhász, Gyula. *Hungarian Foreign Policy 1919–1945*. Budapest: Akademia Kiado, 1979.

Kasaš, Aleksandar. *Mađari u Vojvodini 1941–1946*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 1996.

Кулић, Димитрије. Бугарска окупација Србије 1941–1944, I. Београд: Justicija, 1992.

Lukač, Dušan. *Treći Rajh i zemlje jugoistočne Evrope, II. 1937–1941*. Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1982.

Lukač, Dušan. *Treći rajh i zemlje jugoistočne Evrope, III. 1941–1945*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1987.

Milošević, Slobodan D. *Nemačko-italijanski odnosi na teritoriji okupirane Jugoslavije 1941–1943*. Beograd: ISI, 1991.

Mirnić, Josip. *Nemci u Vačkoj u Drugom svetskom ratu*. Novi Sad: Institut za izučavanje istorije Vojvodine, 1974.

Митровић, Андреј. „Југославија, албанско питање и Италија 1919–1939”. *Срби и Албанци у XX веку*, ur. Андреј Митровић, 253–273. Београд: САНУ, 1991.

Olshausen, Klaus. *Zwischenspiel auf dem Balkan. Die deutsche Politik gegenüber Jugoslawien und Griechenland von März bis Juli 1941*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt, 1973.

Павлица, Бранко. „Бугарска национална мањина у Југославији”, *Положај мањина у Савезној Републици Југославији*, ур. Милош Мацура, Војислав Становчић, 710–720. Београд: САНУ, 1996.

Petranović, Branko. *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1992.

Petrović, Dragoljub. „Iredenta fašističke Rumunije u severoistočnoj Srbiji 1941–1944”, *Jugoslovenski istorijski časopis*, 3-4, 1966, 31–54.

Petrović, Dragoljub. „Pregled rumunskih revandikacionih težnji na teritoriju severoistočne Srbije do Drugog svetskog rata”. *Braničevo*, XIV, 2-3 /1968, 71–87.

Peufuss, Max Demeter. „Les Aroumains a l'ere des nationalismes balkaniques”. *Les Aroumains*, 131–150. Paris: Centre d'étude des civilisations de l'Europe Centrale et du Sud-Est, 1989.

Pezo, Edvin. *Zwangsmigration in Friedenszeiten? Jugoslawische Migrationspolitik und die Auswanderung von Muslimen in die Türkei (1918 bis 1966)*. München: Oldenbourg Verlag, 2013.

Rothschild, Joseph. *East Central Europe Between the Two World Wars*. Seattle, London: University of Washington Press, 1974.

Roux, Michel. *Les Albanais en Yougoslavie. Minorite national, territoire et developement*. Paris: Maison des sciences de l'homme, 1992.

Sajti, Enikö A. *Hungarians in the Vojvodina 1918–1947*. Boulder Col.: East European Monographs, 2003.

Schmidt-Neke, Michael. *Entstehung und Ausbau der Königsdiktatur in Albanien (1912–1939). Regierungsbildung, Herrschaftsweise und Machteliten in einem jungen Balkanstaat*. München: R. Oldenbourg, 1987.

Schmidt-Rösler, Andrea. *Rumänien nach dem Ersten Weltkrieg. Grenzziehung in der Dobrudscha und im Banat und die Folgeprobleme*. Frankfurt, Berlin, New York, Paris, Wien: Peter Lang, [1994].

Shimizu, Akiko. *Die deutsche Okkupation des serbischen Banats 1941–1944 unter besonderer Berücksichtigung der detuschen volksgruppe in jugoslawien*. Münster: LIT Verlag, 2003.

Stojiljković, Miroslav. *Bugarska okupatorska politika u Srbiji 1941–1944*. Beograd: ISI, 1989.

Strugar, Vlado. „Sistem bugarske okupacije u jugoslovenskim oblastima (1941–1944)”. *Jugoslovensko-bugarski odnosi u XX veku. Zbornik radova*, I, 259–293. Beograd: Narodna knjiga, 1980.

Suppan, Arnold. *Jugoslawien und Österreich 1918–1938. Bilaterale Außenpolitik im europäischen Umfeld*. München, Wien: Verlag für Geschichte und Politik, 1996.

Ljubica Šijački. „Teror i pljačka okupatorau Banatu 1941–1944. godine”. *Istraživanja*, 7/1979, 224–330.

Tilkovszky, Loránt. *Pál Teleki (1879–1941). A Biographical Sketch*. Budapest: Akademia Kiado, 1974.

Trifon, Nikola. *Cincari. Narod koji nestaje*. Beograd: Lunjina, 2010.

Ungváry, Krisztián. „Die Rückgliederung der Batschka und des Baranya-Dreiecks unter Ungarischer Herrschaft 1941–1944”, *Massengewalt in Südosteuropa im 19. und 20. Jahrhundert. Motive, Abläufe und Auswirkungen*, ur. Meinolf Arens, Martina Bitunjac, 187–205. Berlin: Duckner und Humboldt, 2021.

Vegh, Sandor. „Le système du pouvoir d’occupation allemand dans le Banat yougoslave 1941–1944”. *Les systèmes d’occupation en Yougoslavie 1941–1945*, 495–561. Belgrade: ISI, 1963.

Vojvodina u Narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941–1945. ur. Čedomir Popov. Novi Sad: Filozofski fakultet – Institut za istoriju, 1984.

Völkl, Ekkehard. *Der Westbanat 1941–1944. Die deutsche, die ungarische und andere Volksgruppe*, München: Ungarisches Institut, 1991.

Wuescht, Johann. *Jugoslaweien und das Dritte Reich. Eine dokumentierte Geschichte der deutsch-jugoslawischen Beziehungen von 1933 bis 1945*. Stuttgart: Seewald Verlag, 1969.

Zakić, Mirna. *Ethnic Germans and National Socialis in Yugoslavia in World War II*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Zamboni, Giovanni. *Mussolinis Expansionspolitik auf dem Balkan*. Hamburg: Buske, 1970.

Zaugg, Franziska. *Albanische Muslime in der Waffen-SS. Von „Großalbanien” zur Division „Skanderbeg”*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2016.

Zoran Janjetović, PhD, Science Advisor
Institute of Recent History of Serbia, Belgrade

Summary

NATIONAL MINORITIES AS AN EXCUSE FOR AGGRESSION OF NAZI GERMANY AND ITS ALLIES ON THE KINGDOM OF YUGOSLAVIA 1941

The paper deals with the misuse of nationality principle on occasion of the attack of the Axis powers and their allies on the Kingdom of Yugoslavia in 1941. The Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes came to being as a South-Slav state that inherited not only territories from the defunct Ottoman and Habsburg empires, but minority populations too whose sponsor-countries were the neighboring states after 1918. Relying on their conationals in Yugoslavia, these states cherished revisionist designs. Unfriendly minority policy of the Yugoslav government made this easier but until the German attack of 1941 the problem was not acute. However, once the Third Reich decided on destroying Yugoslavia, it invited the neighboring countries to take part in the attack. On that occasion they voiced demands for “liberation” of their conationals, which carried conflict potential. The wish to grab territories was sometimes poorly masked as overstretched nationality principle.

Keywords: national minorities, Kingdom of Yugoslavia, April War.